

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НІМЕЧЧИНІ

Анотація: У статті автор розглядає формування комунікативної компетенції німецьких студентів у процесі вивчення іноземної мови. Простежено розвиток поняття „комунікативна компетенція” та звязок між комунікативною та лінгвістичною компетенцією. Наголошено, що комунікативна компетенція - це основна мета вивчення іноземних мов у Німеччині. Зауважено, що німецькі заклади вищої освіти пропонують своїм студентам для вивчення щонайменше дві іноземні мови. Проаналізовано основні тенденції формування комунікативної компетенції німецьких студентів: використання іноземної мови під час занять із спеціальності, застосування інноваційних технологій, навчання або практика за кордоном тощо.

Ключові слова: комунікативна компетенція, лінгвістична компетенція, комунікативні вміння, іноземні мови, інноваційні технології, вивчення іноземної мови, навчання за кордоном.

Постановка проблеми. Набуття Україною самостійності та зміцнення її державності, певні економічні, соціальні та політичні зміни в українському суспільстві сприяють інтенсивному застосуванню інноваційних підходів, які б уможливили інтенсифікацію та оптимізацію навчального процесу. Постійно зростає необхідність у спілкуванні та співпраці між європейськими країнами, між різними народами і культурами, що ставить перед Україною завдання модернізації сучасної освіти в цілому та іншомовної освіти зокрема, унаслідок чого Міністерство освіти та науки видало директиву щодо створення нового навчального плану з іноземних мов для неспеціалізованих середніх шкіл. У сучасному суспільстві вивчення іноземної мови відіграє надзвичайно важливу роль. Особливо важливим завданням є навчити учнів вмінню спілкуватись, іншими словами, сприяти формуванню комунікативної компетенції. Відтак

запроваджується комунікативна спрямованість вивчення іноземних мов, що співпало з появою нової системи оцінювання знань, вмінь і навичок з іноземних мов. Завдяки підтримці таких міжнародних організацій як Британська Рада, Американська Рада з міжнародної освіти, Відділення преси і культури американського посольства в Україні, Інститут Гете, Французький альянс, Іспанська амбасада були створені оновлені програми з іноземних мов.

Аналіз актуальних досліджень. Розробкою проблеми комунікативної компетенції під час вивчення іноземних мов цікавилися багато вчених і відомих методистів у різних країнах, а саме Н. Бордовська, О. Леонт'єв, А. Михальська, І. Максимова, Ю. Пасов, Л. Шипіліна, Б. Бурлесон (B. Burleson), С. Вілсон (S. Wilson), Дж. Грін (J. Greene), У. Літлвуд (U. Littlewood), Р. Мільруд (R. Milrood), Д. Хаймс (D. Hymes), Н. Хомський (N. Chomsky) та інші. Метою статті є розгляд основних аспектів формування комунікативної компетенції німецьких студентів під час вивчення іноземної мови.

Методи дослідження. При написанні статті було використано наступні методи: системний аналіз документів і наукових розвідок досліджуваної проблеми, за допомогою якого виявлено можливі аспекти її розгляду; термінологічний аналіз, який знадобився у процесі з'ясування сутності підходів до комунікативної компетенції.

Виклад основного матеріалу. Вивчення іноземних мов є унікальним явищем у педагогічній практиці. Урок іноземної мови вважається уроком формування моделі спілкування прийнятної для певного віку учнів. Більшість вчених зосереджуються на думці, що мета вивчення іноземної мови полягає в оволодінні нею як засобом комунікації задля успішного виконання подальшої професійної діяльності [4]. Йдеться про комунікативність як основний компонент, що визначає кінцеву мету навчання іншомовного спілкування, а саме набуття студентами комунікативної компетенції в усному і писемному мовленні. Досягнути цієї мети можна завдяки комунікації, а комунікативні вміння можна вважати результатом даної мети.

Німеччина знаходиться під впливом європейських процесів і тому інтенсифікація вивчення іноземних мов є одним з головних питань освітньої політики. Мовна політика ФРН, у свою чергу, залежить від політичних прагнень цієї держави, велике значення мають також характер економічних зв'язків із зарубіжними країнами, особливості структури суспільства, національні традиції. Останнім часом відчутним є вплив на іншомовне навчання глобалізації, міграційних та інтеграційних процесів. Тому іноземна мова є постійною складовою пропозиції навчальних закладів різного рівня у ФРН унаслідок інтеграційних процесів у Європі та прагнення громадян до мобільності. Так, в оцінці Конференції ректорів вищої школи (Hochschulrektorkonferenz) та німецької служби академічних обмінів (DAAD) з приводу проголошення 2001 року Європейським роком мов зазначено, що вищі навчальні заклади мають бути націлені на те, щоб зробити можливим вивчення двох сучасних іноземних мов. Для цього вищі навчальні заклади повинні: 1) У вимогах до іспитів зазначити про обов'язкове знання іноземних мов; 2) Організувати обов'язкове вивчення англійської та другої іноземної мови для деяких спеціальностей; 3) Використовувати кредитно-модульну систему при вивченні іноземних мов з метою підвищення мотивації та запровадження єдиної системи стандартів [2, с.153].

Варто зауважити, що наприкінці 60-х рр. XX ст. у німецькій методичній літературі з'явилися статті, у яких було висловлено застереження від контакту різних мов. Йшлося здебільшого про англійську й французьку мови. Було помічено, що на уроках французької мови, яка була для німецьких дітей другою іноземною після англійської як першої іноземної, не лише німецька мова "заважала" навчальному процесу, а й англійська часто з'являлась у мовленні учнів і спричиняла неправильні висловлювання французькою мовою. Таким чином, в дослідженнях було помічено насамперед негативний аспект контакту двох іноземних мов. Виникло припущення, що взаємодія двох іноземних мов завжди матиме тільки негативні наслідки. Тому рекомендувалося розмежовувати

іноземні мови, які вивчалися одночасно, в розкладі навчальних занять і в методиці їх викладання, щоб таким чином вплинути на свідомість студентів [5, с. 646].

Якщо прослідкувати розвиток терміну «комунікативна компетенція», можемо констатувати, що вищеозначений термін був заснований американським соціолінгвістом Д. Хаймсом (D. Hymes) у 1972 році з метою довести, що лише знання граматичних правил не є достатнім для комунікації. Комунікативна компетенція протиставлялась лінгвістичній компетенції, яка була представлена лінгвістом Н. Хомським (N. Chomsky), лінгвістична теорія якого ґрунтувалась на досконалих знаннях кожного мовця з лінгвістики [6, с. 38]. Відтак на початку 70-х років ХХ століття наголошувалося на комунікативній компетенції при вивченні іноземної мови у ФРН як основній меті навчання. Важливим науковим дослідженням у сфері комунікативної компетенції можна вважати „Посібник з комунікативних та соціальних інтерактивних вмінь”, під редакцією Дж. Гріна (J. Greene) і Б. Бурлесона (B. Burlinson). Аналізуючи ряд аспектів з різних дисциплін, таких як соціальна психологія, соціолінгвістика, соціологія і спілкування, автори наголошують на важливості соціальної взаємодії та значенні комунікативних вмінь для міжособистісних стосунків різного рівня [6, с. 41]. Починаючи з 90-х років ХХ століття навчальні заклади Німеччини випробовують особливу концепцію для вивчення іноземної мови – «Інтегроване вивчення змісту та мови», що передбачає використання іноземної мови під час занять із спеціальності, завдяки чому відбувається інтеграція вивчення фахових предметів з фаховою іноземною мовою. Однією з форм цієї методичної концепції є двомовне викладання професійних предметів. Перевагами цієї концепції вважають: підвищення комунікативної компетенції не збільшуючи кількість годин, відведених на іноземну мову; вища вмотивованість до вивчення іноземних мов завдяки змістовно-предметному підходу. Отримана комунікативна компетенція передбачає конкретну повсякденну користь у професійній діяльності [2, с. 154].

Важливо відзначити, що згідно з європейським стилем іншомовної освіти передбачено два різновиди мовної компетенції у процесі вивчення іноземної

мови: лінгвістична та комунікативна. Відомо, що лінгвістика – це наука про мову, відтак, лінгвістична компетенція вважається здатністю вибудовувати правильні з точки зору граматики форми та синтаксичні структури і розуміти відрізки мовлення. Лінгвістичну компетенцію розуміють як основний компонент комунікативної компетенції, адже спілкування є неможливим без знання слів і правил формування граматичних форм та побудови осмислених фраз. Вважається, що комунікативна компетенція формується на основі мовленнєвого, соціокультурного, соціолінгвістичного і мовного розвитку відповідно до вікових особливостей та інтересів учнів на будь-якому етапі оволодіння іноземною мовою [1, с. 16]. Комунікативна компетентність передбачає сформованість: мовленнєвої компетентності, яка орієнтована на мовленнєві уміння в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі; мовної компетентності, яка пов'язана зі знанням мовного матеріалу, рецептивними та продуктивними навичками його застосування; та соціокультурної компетентності, яка стосується країнознавчих і лінгвокраїнознавчих знань. Здатність студентів до іншомовної комунікації передбачає передусім сформованість знань, умінь та навичок, які б дали їм змогу користуватися лінгвокультурними цінностями країни, мова якої вивчається і користуватися цією мовою у різних комунікативних ситуаціях.

Згідно з думкою багатьох дослідників до головних комунікативних умінь належать уміння: у діалогічній та монологічній формі відтворювати спілкування; розуміти зміст автентичних текстів зі слуху; читати з розумінням різноманітні автентичні тексти; вміти спілкуватись в писемній формі згідно з поставленими вимогами; користуватися досвідом, набутим у процесі вивчення рідної мови; використовувати невербальні засоби спілкування у разі відсутності мовних засобів. Відтак, аналізуючи вищесказане, можемо констатувати, що комунікативна компетенція студента є вмінням відтворювати мовленнєву діяльність унаслідок реалізації комунікативної та мовленнєвої поведінки на основі фонологічних, лексико-граматичних, соціологічних і країнознавчих знань і навичок у відповідності до різних завдань і мовленнєвих ситуацій [3, с. 63-65]. Німецькі науковці впевнені, що вміння вільно і невимушено користуватися мовою

у спілкуванні, тобто, передавати й обмінюватися думками в різноманітних ситуаціях у процесі взаємодії з іншими учасниками, правильно використовувати систему мовленнєвих норм та вибирати комунікативну поведінку, адекватну автентичній ситуації спілкування - це і є зміст терміну «комунікативна компетенція» [6, с. 41].

З метою досягнення комунікативної компетенції викладачі іноземної мови у Німеччині використовують інноваційні методи навчання, які поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Вищезгадані методи базуються на гуманістичному підході та спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості німецьких студентів, розкриття творчого потенціалу і можливостей, а, відтак, вони створюють передумови для ефективного покращення навчального процесу у вищих навчальних закладах Німеччини. До основних принципів сучасних методів належать: рух від цілого до окремого, орієнтація занять на студентів, цілеспрямованість та змістовність занять, їх орієнтація на досягнення суспільної взаємодії при наявності віри викладача в успіх своїх учнів, засвоєння за допомогою мови знань з інших галузей наук [7].

Аналіз офіційних документів Конференції ректорів вищої школи, Федерального інституту професійної освіти, Федерального міністерства освіти і досліджень, педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що німецькі урядовці, дослідники та педагоги вважають, що формуванню комунікативної компетенції сприяють: 1) навчання за кордоном; 2) проходження практики за кордоном; 3) можливість отримання подвійного диплому; 4) міжнародна співпраця під час проведення наукових досліджень; 5) використання інноваційних технологій під час вивчення іноземної мови; 6) організація дискурсу на уроках іноземної мови; 7) участь студентів у міжнародних проектах та програмах Європейського Союзу (Socrates, Erasmus, Leonardo da Vinci) [2, с. 155].

Висновки. Таким чином, основна мета вивчення іноземної мови полягає у формуванні в студентів комунікативних вмінь, готовності, та бажання самовдосконалюватися під час вивчення іноземних мов і міжкультурної комунікації. Розвиток комунікативної компетенції є основною метою вивчення

іноземної мови у Німеччині в таких сферах, як аудіювання, усне та писемне мовлення, читання. Формування комунікативної компетенції німецьких студентів відбувається завдяки деяким факторам, а саме: двомовне викладання фахових предметів, застосування інноваційних методів навчання, можливість навчатися та проходити практику за кордоном, брати участь у міжнародних проектах та програмах. У подальшому вважаємо за доцільне дослідити інноваційні методи для вивчення іноземних мов, які застосовуються у вищих навчальних закладах Німеччини.

РЕЗЮМЕ

И.Б. Бойчевская. *Иновационные подходы к формированию коммуникативной компетенции студентов в процессе изучения иностранного языка в Германии.*

Аннотация: В статье автор рассматривает формирование коммуникативной компетенции немецких студентов в процессе изучения иностранного языка. Прослежено развитие понятия „коммуникативная компетентность” и связь между коммуникативной и лингвистической компетенцией. Автор делает акцент на том, что коммуникативная компетенция является основной целью обучения иностранным языкам в Германии. Немецкие заведения высшего образования предлагают своим студентам для изучения как минимум два иностранных языка. Проанализированы основные тенденции формирования коммуникативной компетенции немецких студентов, а именно: использование иностранного языка во время занятий по специальности, применение инновационных технологий, обучение или практика за границей и т. д.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, лингвистическая компетенция, коммуникативные умения, иностранные языки, инновационные технологии, изучение иностранного языка, обучение за границей

SUMMARY

I.B. Boichevska. *Innovative approaches to the students' communicative competence development in the process of foreign language study in Germany. Summary.* In the article the author deals with the German students' communicative competence development in the process of foreign language study. Germany supports foreign languages study intensification and tries to make possible the study of at least two foreign languages in every higher educational establishment. Foreign languages study in Germany is influenced by the state's language policy, which depends on political tendencies, the character of economic relations with foreign countries, national traditions, globalization and integration processes as well. The development of the concept "communicative competence" has been observed in the article. So, it has been stated that this concept was introduced by the American sociolinguist D. Hymes in 1972 in order to prove that only grammar knowledge is not enough for communication. It is worth saying that the European style of language education differentiates two kinds

of language competence – communicative and linguistic. The latter is said to be the main component of communicative competence. It has been emphasized that the communicative competence is the main aim of foreign language study in Germany. Therefore the communicative competence has been determined as the ability to perform communicative activity through the realization of communicative behavior on the basis of phonological, lexical, grammar and intercultural knowledge in accordance to different communicative situations. To achieve communicative competence German foreign language teachers use innovative teaching methods, which combine communicative and educational aims. These methods are based on the humanistic approach and are aimed at the German students' individual development and self-improvement, they provide effective studying process in German higher educational establishments. The main tendencies of German students' communicative competence development have been analyzed in the article. They include: the use of foreign language during the professional subjects study, study and practice abroad, the possibility to receive a double-degree program, international collaboration during scientific researches conduction, the use of innovative informational technologies in the process of foreign languages study, students' participation in European Union projects. Key words: communicative competence, linguistic competence, communicative skills, foreign languages, innovative technologies, foreign languages study, study abroad.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мукатаєва Н. Організація навчально-виховного процесу з іноземних мов у 2013/2014 навчальному році (інструктивно-методичний лист) / Н. М. Мукатаєва, Е. О. Осипенко. – Миколаїв, 2013. – 45 с.
2. Отрощенко Л. Особливості формування іншомовної професійної комунікативної компетентності у вищих навчальних закладах Німеччини / Л. Отрощенко// Наукові записки кафедри педагогіки : зб. наук. пр. – Харків : Видавничий центр ХНУ, 2007. – № 19. – С. 152–157.
3. Федоренко Ю. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування / Ю. Федоренко //Рідна школа. – 2002. – 1(864). – С.63-65.
4. Сенченко В. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів вищих технічних навчальних закладів. Гуманізм та освіта. Електронне наукове видання матеріалів VIII міжнародної науково-практичної конференції [Електронний ресурс] / В. О. Сенченко. – Режим доступу : <http://www.comf.vstu.vinnica.ua/2008/txt/>. – Заголовок з титул. екрану.

5. Чорна С. Особливості навчання другої іноземної мови студентів немовних спеціальностей / С. С. Чорна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах. – Випуск №33 (86). – Запоріжжя, 2013. – С.646-651.
6. Rickheit G. Handbook of communication competence / G. Rickheit, H. Strohner. – Berlin, 2008. – 560 p.
7. Stern H. Fundamental Concepts of Language Teaching / H. Stern. – Oxford: Oxford University Press, 1983. – 240 p.